

Vyjádření k záměru obnovení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze

Doc-PhDr. Jiří T. Kotalík CSc ,

Předem deklaruji, že po počátečních rozpacích jsem po seznámení se s celou historií a dostupnými objektivními fakty jednoznačně přesvědčen o tom, že obnova Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí je potřebným a smysluplným činem, který velmi pozitivně přispěje k rehabilitaci jedinečného historického prostoru náměstí a z mnoha pohledů výrazně posílí atmosféru tohoto významného a důležitého veřejného prostoru. V tomto smyslu jsem se s plnou vahou své odborné erudie opakovaně vyjadřoval v médiích i na odborných konferencích (naposledy např. při natáčení dokumentárního filmu pro ČT režisérky Pavly Slancové ..). Od samého založení v roce 1996 jsem byl aktivním členem Pracovní skupiny primátora pro rehabilitaci staroměstského náměstí a okolí a v roli jejího předsedy jsem s řadou respektovaných kolegů z odborných kruhů věnovali pozornost budoucí vizi podoby Staroměstského náměstí, výsostného historického veřejného prostoru negativně zasaženého a zkomoleného asanací a stavebně-urbanistickými devastujícími zásahy ve 20. století.. Pozornost byla přitom věnována i otázce znovu vybudování Mariánského sloupu a na platformě tohoto odborného orgánu jsem se po letech diskuzí shodli na tom, že jeho obnova jednoznačně přispěje k rehabilitaci prostoru náměstí, obnově historické situace a nápravě omylů minulosti. Tyto podněty přijali za své primátoři města Prahy Pavel Bém a Bohumil Svoboda a usnesením Rady HMP byl opakovaně stanoven závazný postup a harmonogram. Obnovy sloupu..Myšlenku obnovit sloup deklarovalo ústy náměstka primátora Václava Novotného současné vedení Hlavního města Prahy

Není snad třeba připomínat, že stržení sloupu v roce 1918 bylo aktem jednostranné zvláště, které nikterak nevyjadřovalo žádné stanovisko městské či státní reprezentace či památkových a stavebních orgánů, bylo v rozporu s tehdejšími právními normami a lze je označit jako barbarské a neuvážené zničení významné umělecko-historické a historické památky. Ve své době to byl akt zvláště izolované nacionálně cítící skupinky a anarchistické revolty vůči Habsburkům. Mariánský sloup v tom byl zcela nevině. Nebyl vybudován jako symbol české poroby, ale jako poděkování za ukončení útrap třicetileté války a ochranu Prahy před zničením švédskými vojsky. Protože k tomu došlo v období kdy vrcholil dlouholetý zápas mezi katolickou a protestantskou Evropou, byla tato triumfálně pojatá votivní architektura prodchnuta katolickými symboly (Panna Maria jako ochránkyně města a země, Andělé porážející ďábly připomínající vítězství dobra nad zlem, zázračný Milostný obraz Panny Marie Rynecké a jeho osudy, funkce Sloupu jako oltáře využívaného Mariánským bratrstvem a Akademickou legií apod.). Jako všechny veřejné stavby přirozeně reflektoval soudobou ideologii doby svého vzniku tj. vítězného katolicismu ve Střední Evropě - o nic více a o nic méně než jiné v dobách jiných. To je prostě historický fakt a interpretovat jej jinak je nepřijatelné falšování historie. Byl součástí celé obrovské vlny budování takových obdobných staveb která měla své počátky v Antickém Římě, nově potom v obnovené tradici prvního Mariánského sloupu vztyčeného v Římě před basilikou S.M.Maggiore (1590) a dalších metropolích Evropy (před Prahou ještě v Mnichově a ve Vídni). Po příkladu Prahy zachvátila tato vlna v souvislosti s morovými ránami a kultem Nejsv. Trojice i ostatní česká města, takže součástí obrazu téměř každého historického

náměstí v Čechách a na Moravě do konce 18. století byl obdobný sloup. O obnově Mariánského sloupu se uvažovalo již od okamžiku jeho stržení a tyto neúspěšné pokusy byly znovu nastartovány v roce 1923 (Lidová akademie) a 1938 (Akademická liga). Po roce 1948 nepadala obnova z ideologických důvodů v úvahu, přestože byla součástí úvodních poválečných studií Bohumila Hypšmana a objevila se i v rámci některých návrhů v rámci soutěží na dostavbu Staroměstské radnice. Zcela nová kapitola se začala psát po roce 1990 kdy vznikl Spolek pro rekonstrukci mariánského sloupu. Z jeho iniciativy byl obnoven gnómon v dlažbě náměstí spolu s připomínkou místa kde sloup stával a začaly náročné sochařské a restaurátorské práce na obnově sochařské výzdoby i architektonických částí sousoší. Vysoce oceňuji dosavadní práci Spolku, zejména odborný podíl a. arch. restaurátora Jiřího Bradny a ak. sochaře Petra Váni, a konstatuji, že odvedli obdivuhodnou profesionální práci jak při uvážlivém výběru materiálů tak při realizaci novodobých tesaných kopií a to zcela v duchu zažité metodologie restaurování uměleckých děl sochařských (domodelování odlitých fragmentů a následná kopie).. Kvalita výstupu je zcela srovnatelná s obdobnými realizacemi v Čechách, kde bylo po roce 1990 zcela bezkonfliktně znovu obnovena řada odstraněných mariánských sloupů např. V Ostravě, Chomutově, Nejdku, apod.. Svoji logiku má i občanská právní úvaha o tom, že pokud kdysi skupina občanů z vlastní iniciativy sloup protiprávně strhla, nemělo by být jiné skupině občanů, kteří vše realizují na vlastní náklady, po létech bráněno v obnově tohoto sloupu, pokud vše proběhne v rámci platné legislativy.. Sloup byl po 278 let součástí historického obrazu ústředního pražského náměstí a byť krátce (3 roky) zde stál vedle pomníku Jana Husa, který byl svým sochařským pojetím, měřítkem i konečným umístěním chápán jako horizontální doplněk či pandán dominantní vertikále náměstí v podobě Mariánského sloupu. Jeho opětovné vztyčení vedle Husova pomníku by bylo tedy jakousi obnovou někdejšího „status quo“ a symbolickým duchovním smířením, ke kterému civilizovaný svět logicky spěje. K úvaze je ostatně i reálné posouzení zvažování obnovy další plastiky v rámci náměstí, někdejší Krocanovy kašny..

Doposud byla v rámci úvodu řeč pouze o historických a ideových souvislostech, ale hodnoty sloupu a důvod jeho obnovy jsou primárně především jinde.

Mariánský sloup na Staroměstském náměstí by měl být obnoven z následujících důvodů

Od doby svého vzniku zásadním způsobem určoval vizuální podobu náměstí a měl významnou urbanistickou roli při definici těžiště náměstí, koncipovaného historicky jako kruh (Aldstater Ring). Představoval významnou vizuální dominantu náměstí a hrál určující roli při panoramatických pohledech z ústí hlavních komunikací sbíhajících se na náměstí i v kontextu s dalšími významnými historickými stavbami na náměstí (radnice, Týn, sv. Mikuláš, historické domy a paláce). Tuto skutečnost lze jednoznačně doložit obsáhlou existující ikonografickou dokumentací i nově pořízenými zákresy do stávající situace a v idealizaci ideálního stavu.. Obnova sloupu vrátí náměstí jeho středohor, obnoví jeho původní stav ve smyslu historického urbanismu a obohatí tento veřejný prostor i esteticky.

Stržením sloupu bylo z veřejného prostoru odstraněno i významné umělecko-historické dílo, jedna z prvních monumentálních realizací českého raného baroka a práce předního umělce té doby sochaře Jana Jiřího Bendla, který sehrál klíčovou roli v počátcích vývoje českého barokního sochařství. Autentické zbytky jeho díla jsou dnes uloženy v Lapidáriu H.M. Prahy. Podstatou sochařských děl pro exteriér je však právě jejich kontextuální působení ve veřejném prostoru, který svým způsobem organizují a

spoluvytvářejí. Památková péče již léta opakovaně řeší problém dožívajících originálů pod otevřeným nebem a, v posledních letech velmi úspěšně realizuje jejich náhradu za kvalitní kopie či repliky. V případě Staroměstského náměstí lze očekávat, že Mariánský sloup se vrátí jako jeden článek do ustálené kompozice tohoto veřejného historického procesu, sehraje roli protiváhy a doplňku opravovaného Husova pomníku a přirozeným způsobem přispěje k pietnější organizaci prostoru náměstí omezí expanzi parazitujících paraplíček restauračních zařízení a pouťových bud v rámci neudržitelného provizoria. Tento krok bude zároveň důležitým činem v rámci záměru celkové rehabilitace prostoru náměstí a jeho širšího okolí.

Důvodem obnovy je samozřejmě i uchování paměti místa a samotného díla jako doklad dějinného vývoje a svědka historických událostí spojených s osudy nejen celého náměstí, ale celé naší země. Neopominutelné jsou přitom i souvislosti ikonologické, ikonografické a liturgické, které význam obnovy tohoto místa podtrhují. (Viz. úvod),

Obnovení sloupu lze chápat nejenom jako pietní obnovu zničeného díla minulosti, ale i jako nápravu chyby minulosti, která výsostný prostor mrzačí a diskriminuje. Vítaná je mj. i obnova odvěké funkce sloupu jako gnómónu slunečních hodin, která je dosud na náměstí nesrozumitelně připomenuta vydlážděným pražským poledníkem .

Pracovní skupina primátora i já osobně jsme měli možnost seznámit se s dosavadními výsledky aktivit Společnosti pro obnovu Mariánského sloupu . Jak již bylo výše řečeno, osobně se domnívám, že provedené práce jsou kvalitní a standardně srovnatelné s obdobnými úlohami .Náležitá pozornost je přitom správně věnována i doplňujícím architektonickým článkům . Podle mého názoru realizovaná díla po osazení mohou dobře splnit svoji funkci . Postup respektuje zažitou metodologii a opírá se o kvalitní dokumentaci, projekt a podrobné analýzy a přípravné práce. Pracovní tým v čele se sochařem Petrem Váňou je pro mne zárukou celkového zdárného výsledku.

Od počátku svého působení uvažuje Společnost o Obnovu sloupu jako celku tzn. nikoliv pouze o obnovu samotného sloupu s mariánskou sochou, ale i s patou sloupu s oltářní funkcí a znovuosazením kopie Milostné Rynecké Madony a zejména se základnou sloupu se schody , balustrádou a čtyřmi nárožními figurami zápasících Andělů. Tato úvaha je naprosto logická a jediná správná a možná . Pouze důsledná obnova historické situace v podobě repliky může totiž splnit zamýšlené funkce a zajistit očekávaný efekt.

Jsem podrobně obeznámen se situací a vím o problematice Andělů, zejména jednoho z nich, který byl poškozen již v roce 1778 pruskou dělostřelbou a poté nahrazen dnes již nepoužitelnou a nekvalitní řemeslnou kopií. Trojici Andělů uložených v Lapidariu lze jistě reprodukovat obdobným způsobem a metodou jako vlastní mariánskou sochu. A na připravený kompletní architekturu sloupu dosadit později (etapově). Velkým problémem z hlediska památkové péče je zajisté úvaha o obnově čtvrtého anděla kde existuje celá škála možných řešení . Multiplikace nekvalitní repliky z Lapidaria by celé dílo dehonestovalo, je tedy možno uvažovat o jakési velmi volné tesané replice v duchu ostatních andělů, o pouze náznakovém hmotovém řešení této figury, o kontrastní novodobé soše doplňující dílo v kontextu proměny času či o umístění odlitku zdevastovaného fragmentu z Lapidaria. S patřičným komentářem jsou všechny varianty možné (včetně ponechání volného místa). Podstatné je jak bude zvolené řešení vypadat v rámci celku a zejména ve vazbě na prostor náměstí. To však nelze odpovědně rozhodnout nyní, ale musí být předmětem úvah, diskuzí, prověřovacích studií a zejména ověřování in situ na hotovém sloupu.. Považuji za zcela

legitimní, když bude definitivní řešení čtvrtého anděla odloženo, aby teprve po realizaci podstatné části sloupu mohlo být o této otázce kvalifikovaně rozhodnuto. Očekávám, že právě odborné orgány památkové péče přijdou v tomto případě s návrhem optimálního řešení, které bude pro iniciátora, investora i zhotovitele vodítkem.

Na paměti je však třeba stále mít , že výsledkem připravované akce není obnova díla Jana Jiřího Bendla či naprosto přesná technologická kopie jeho díla, ale volná replika či lépe řečeno rekonstrukce poničené plastiky vytvořená pro potřeby doplnění historického kontextu veřejného prostoru. V tomto smyslu považuji z hlediska památkové péče tuto obnovu za možnou při stanovení závazných podmínek a při odložení finálního rozhodnutí o podobě a formě posledního anděla. Jsem přesvědčen , že obnově nebrání ani památková legislativa ani žádné přijaté mezinárodní konvence o ochraně kulturního dědictví. Z hlediska historického urbanismu, rehabilitace veřejného prostoru a obnovení paměti místa jde o věc mimořádně prospěšnou, která bude pro město, jeho obyvatele i návštěvníky nepochybně přínosem. .Obnovu Mariánského sloupu považuji za klíč ke složité a náročné rehabilitaci celého Staroměstského náměstí.

Doc PhDr. Jiří T. Kotalík CSc

*historik umění a architektury, památkář
rektor Akademie výtvarných umění v Praze
emeritní Generální ředitel NPÚ
předseda Vědecké rady NPÚ atd.*

V Praze dne 21.8.2013